

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.
Abonnementsprijs f 4,— per jaar. Buitenland f 5,60 per jaar, voor België f 4,60.
Losse nummers f 0,25.

BERGBEKLIMMERS

Bergbeklimmers zijn er — vele en veelsoortige. Nu we zo in de vakantietijd zijn, hebben sommigen van u die vreugde beleefd en anderen onder u bereiden er zich op voor. Doch mocht uw belangstelling in de vakantietijd elders liggen, aan het strand, of in de bossen, of ergens anders waar het mooi en rustig is, dan hebt u misschien de spanningen van het bergbeklimmen langs een andere weg meebeleefd. U hebt misschien de beklimming van de noordwand van de Eiger gezien op de film, of thuis bij uw televisietoestel. Mogelijk hebt u — en ikzelf trouwens ook — zich verdiept in de vraag naar de zin van zulke nogal roekeloos lijkende klimpartijen. Misschien hebt u gesproken van waaghalzerij van het onnodig in gevaar brengen van mensenlevens. Stellig kan men tegen al te gedurfd lijkende prestaties met een reeks van bezwaren komen aan zetten. Toch zullen er weinigen onder ons zijn die dezelfde bezwaren hebben van een oude Indiër na de bestijging van de Mount-Everest in het Himalayagebergte. Ik las hierover — alweer enige jaren geleden — in een van onze weekbladen. De reporter van dit blad had een rondreis door India gemaakt en ergens op die reis gesproken met een rustend politicus. Deze had zich, na een werkzaam leven, teruggetrokken in een bergdorpje aan de voet van een der Himalayatoppen. Ik wil hierbij graag de nadruk leggen op het werkzame leven dat deze man achter zich had. In veel opzichten was hij een modern mens. Hij had een westerse opvoeding genoten en een beduidende rol gespeeld in de opbouw van zijn land, nadat dit zelfstandig geworden was. Alleen in religieus opzicht, was hij een Hindoe van de oude stempel gebleven. Daarom had hij zich, aan de avond van zijn leven, teruggetrokken voor een leven van meditatie, juist aan de voet van een der bergtoppen, die nog niet door mensenvoeten betreden waren.

Tegenover die reporter nu, getuigde hij van zijn afkeer van de stoutmoedige expeditie, onder leiding van Hillary in 1953, om de hoogste bergtop ter wereld, de Mount-Everest te bedwingen. Voor deze oude Hindoe

stond het betreden van het bergland gelijk met heiligschennis. Precies alsof men op het kruis van de christenen zou trappen, merkte hij op. Men vergeet — zei hij verder — dat de heilige devotie die voor de christenen in het kruisteken besloten is, voor ons aanwezig is in de onbetreden toppen van de Himalaya. Wij willen die berg niet overwinnen, wij willen door die berg overwonnen worden. Dit is heilige grond.

Er is stellig aanleiding om hier een ogenblik bij stil te staan. Sommigen onder ons spreken ook vlug van heiligschennis, als ze dit binnen de eigen levenskring ontdekken. De devotie van anderen vinden zij vaak primitief of dwaas, of staan daar volkomen blind tegenover.

Bij enig nadenken behoeven we de gedachtegang van deze Hindoe echter niet zo dwaas of primitief te vinden. Zelfs de moderne mens, van onze dagen, die alles wil weten, die alles wil onderzoeken, voor wie daarom geen heilige grond meer bestaat, kan toch zijn ogenblikken hebben, waarin de schoonheid of de grilligheid of de geheimzinnigheid van het woeste bergland hem treft.

Trouwens, ook onze natuurlijke en geestelijke voorouders hadden hun bergen met heilige grond. De oude Grieken hadden hun Olympus, de Joden hun Sinaï, de Keltische en de Germaanse mythen zijn nauw verbonden met de Alpen, met de Schotse en de Skandinavische bergkammen.

Nu is dit voor ons, voor een deel althans folklore geworden. De verhalen rondom de verblijfplaatsen der goden hebben hun bijzondere bekoring, vaak ook hun diepe wijs-

PERSONALIA

M. v. d. BRINK. Geboren in 1902. Opleiding: m.o. Publiceerde vanaf 1923 aanvankelijk in organen der vrije jeugdbeweging, daarna in „De Vrijdenker”, „De Groene Amsterdammer”, „Bevrijdend Denken”, benevens enkele artikelen in „Mens en Wereld”.

een lezing voor de vara-microfoon van zondag 4 augustus 1963

zomerregen

Regen, regen, gij kleine regen,
Daar straks, van even terzijde, schuin
Door de ochtendstilte neergezegen
Op klim- en struikroos van de tuin.

En nu, de vochtige naglans tegen
Uit mij, dit donker perk, gebeurd,
Regen, regen, gij kleine regen,
Eén witte bloem, die trilt en geurt.

P. N. van Eyck
Uit Dichters van deze tijd.

heid. De bergtoppen echter worden beklommen door toeristen, de hellingen zijn tot zover het mogelijk is, bewoond, wat er groeien wil en wat er gedolven kan worden, wordt benut tot instandhouding van de mens. Feitelijk is het betreden van heilige grond de geschiedenis van onze westerse cultuur. Soms uit bittere noodzaak; vaak uit romantische nieuwsgierigheid, maar ook uit even heilige drang tot weten.

Daarom begon ik met te zeggen dat er vele en veelsoortige bergbeklimmers zijn. We denken hierbij aan hen die vele als vaststaande waarheden opnieuw op hun waarheidsgehalte gingen onderzoeken. Aan hen die geijkte overleveringen gingen vergelijken met nieuw ontdekt bronnenmateriaal.

Aan de wetenschappelijke vorsers, die speurden in de wereld van het grote en in de wereld van het kleine. Ook aan stoutmoedige hervormers binnen geloofsgemeenschappen, die verstarring doorbraken.

Zij hebben dikwijls paden moeten betreden die door mensen voor mensen verboden waren. Ze drongen door tot de toppen en daalden naar de diepten en ze betraden overal heilige grond.

Soms ook uit bittere noodzaak. Op India's grond, bijvoorbeeld, hadden zich in het verleden volken gevestigd die de oorspronkelijke bewoners verdreven naar de randgebieden. Ook de Himalaya is op de duur bevolkt geworden tot aan de grenzen waar nog bestaansmogelijkheden voor mensen liggen. Elders in de wereld, vonden dezelfde processen plaats. Bevolkingsgroei, verhoging van het levenspeil, technificatie, alles tezamen factoren die de aarde waarop we leven, een ander gezicht geven. Op de plaatsen waar vroeger heilige wouden stonden, staan nu stampende machines. En al is er in onze westerse wereld geen strijd meer over de

heiligheid van bossen en bergtoppen, er is toch een stille worsteling gaande om van flora en fauna nog te redden wat er van te redden valt.

Want er is in het leven toch altijd iets meer dan alleen de zorg voor eten, drinken en kleding, er is nog zoiets van verbondenheid met de natuur, met de schoonheid, of hoe u en ik dat verder noemen willen.

We beseffen, met onze eigen cultuurgeschiedenis als achtergrond, dat er in de ontmoeting van oost en west vele heilige paden onheilig zijn betreden. Stellig was dit het geval, wanneer het uitsluitend ging om winstbejag. Maar het is ook in de ontmoeting van verschillende culturen onvermijdelijk dat men niet altijd begrijpt wat voor de een heilig is en voor de ander niet. Met het overplanten van de ene religie binnen 't gebied van de andere bijvoorbeeld. Maar ook in de uitwisseling van gedachten, ideeën, in het overbrengen van mogelijkheden die het leven beschermen en verlengen, die de welvaart verhogen. Er moet dan met vele tradities gebroken worden. Soms treedt er een proces van ontworteling op. En dan zijn er, die zich afvragen zoals wij dit deden bij roekeloze klimpartijen, of dit noodzakelijk is.

We komen dan aan de vraag of men de berg wil overwinnen, of door de berg overwonnen worden. Eigenlijk al een zeer oude vraag, met een naar tijd en zeden andersluidend antwoord. Jonge mensen willen slechts bij uitzondering overwonnen worden.

Aan de avond van het leven denkt men vaak andersom. Jonge en zich verjongende volken willen ook niet meer overwonnen blijven. In de geestdrift van hun bevrijding storen ze zich weinig aan tradities en willen zich niet binden aan opgelegde afspraken.

Wij zien in de stormachtige wereld van onze dagen hoe zich dit alles door elkaar mengt en gist.

Heilige grond betreden kan soms heilige noodzaak zijn. Zolang men geen ongebaande wegen durft te verkennen blijft men afhankelijk van de grillen der natuur. Om waterfloeden te beteugelen, om natuurrampen te voorkomen, om ziekten te bestrijden, is het nodig de berg te bestijgen, dat wil zeggen de natuur op zijn geheimen te onderzoeken. De wetmatigheden te herkennen en met die kennis het leven te beveiligen. Zijn er, die deze kennis liever ontberen, om hun zielerust niet te verliezen, anderen zijn ervan overtuigd, dat natuurrampen en ziekten ook niet bevorderlijk voor de zielsrust zijn.

rapport humanisme en sociale gerechtigheid

Zij, die dit nog steeds zeer actuele rapport in hun bezit willen hebben, kunnen dit bestellen door storting of overschrijving van f 1,25 op postrekening no. 30.49.60 t.n.v. het Humanistisch Verbond — Utrecht, met vermelding: „Rapport H.S.G. no. 6301”.

Wij verkeren zo graag in de vrije natuur, omdat deze geen mening over ons heeft.

Friedrich Nietzsche
(1844—1900)

Heilige grond betreden kan dus heilige noodzaak zijn. Maar wat in het verleden soms op ruwe wijze gebeurde, kan ook anders.

Met de middelen van onze techniek, met de middelen van onze communicatie, staan we tegenover het vreemde niet meer als vreemden. We kunnen weten wat bij anderen heilig en eerbiedwaardig is. We hebben meer kennis van elkanders verwachtingen, gewoonten en idealen. We staan tegenover vreemde volken niet meer vreemd en vreemde volken kennen onze deugden en onze gebreken.

We weten dat verschil in huidskleur, bijvoorbeeld, geen verschil in menselijkheid behoeft uit te maken. We weten iets van de innerlijke roerselen van de mens en van zijn stoffelijke behoeften.

Daarom kunnen en moeten we verder doordringen in de wereld van het geheimzinnige. Uit noodzaak, uit nieuwsgierigheid, of uit drang te beheersen. Maar wanneer dit vergezeld gaat met de kennis van de traditie, met de eerbied voor het verworvene en met de omzichtigheid waarmee de ene mens het geheimenis van de medemens behoort te benaderen, dan kan dit alleen in beider voordeel zijn. Natuurlijk hangt dit alles niet alleen van de instelling van de bergbeklimmer af. Het hangt ook af van hen die menen hun heilige grond te moeten bewaken. Er zal vaak veel overredingskracht nodig zijn. Men zal ook moeten bedenken, dat de tijd moet

meewerken. Niet altijd zal strijd onvermijdelijk zijn. Maar het is wel belangrijk met welke middelen die strijd wordt gevoerd.

En dan ook: het gaat tenslotte om de mens. Om het leven waardevoller en gelukkiger te maken. Niet om de wereld der mensen, met zelf ontketende natuurkrachten, opnieuw in slavernij te brengen.

En dan tenslotte: zijn de bergbeklimmers, zijn degenen die het onbekende zoeken te kennen, altijd lieden die het heilige ontheiligen? Er zijn in het verleden vele en grote ontdekkingen gedaan die het einde betekenden van primitieve verwondering. Ook nu nog gaat men door met het verkennen en ontdekken, tot in de ruimte. Maar als het wonder verandert in kennis en in begrip, kan men opnieuw komen tot verwondering. Als men daar tenminste gevoelig voor is.

Diep, van het dal uit, staart u naar de top. Vaak met bewondering, soms met verbazing, maar ook dikwijls met angst. Wie naar de top durft stijgen ziet, wat u alleen maar bij benadering kunt veronderstellen. Maar ook in hen blijft de verbazing, de beklemming en de verwondering.

Alleen: anders, omdat ze uit aanschouwing weten. Omdat voor hen iets van de geheimzinnige sluier is opgelicht. Veel onnodige angst is van hen afgevallen. Het wonder zien ze anders, maar ook als het van alle geheimzinnigheid ontdaan is, blijft het toch een... wonder.

M. v. d. BRINK

Geen enkele grote kunstenaar ziet de dingen ooit zoals ze zijn. Wanneer hij dat deed, was hij niet langer een kunstenaar.

Oscar Wilde (1856—1900)

lezingen voor de radio

- zo. 11 aug. VARA 9.45 uur: Mejuffrouw M. E. ter Heege: „Wie verre reizen maakt...”
zo. 18 aug. VARA 9.45 uur: P. C. J. Reyne: „Kenteringsgetij”.
zo. 25 aug. VARA 9.45 uur: A. Saalborn: „Hier onderwijst men de jeugd”.

natuurlijk bewaart u de radiolezingen

Om U het bewaren mogelijk en het herlezen van de radiolezingen tot een genoegen te maken, is er een handig verzamelbandje te verkrijgen.

Aan dit linnen bandje, dat voorzien is van een gouden opdruk, zult U veel plezier beleven.

De prijs, die laag gesteld is, bedraagt f 1,95. Gireer het bedrag op postrekening 58 t.n.v. Humanistische Luisterking het Woord van de Week te Utrecht.

„De drang tot avontuur leeft in ons allen. Zij doet ons moeilijkheden en gevaren overwinnen. Zij verheft ons boven het alledaagse. Zij is de diep in de ziel wortelende goddelijke drijfveer, de bron van onze grootste daden”. Dit zijn de woorden, welke *Fridtjof Nansen* spreekt tot de studenten van de St. Andrews University en waarmee hij, over een leeftijdsverschil van ruim veertig jaar heen, hen raakt. Geen wonder, zijn leven getuigt van de waarheid van wat hij hun voorhoudt. Dat was een avontuur, een waagstuk. Hij heeft teleurstelling en ontmoediging gekend, meer dan menig ander, maar steeds begon hij opnieuw. Nooit heeft de kille wanhoop zijn warm levend hart duurzaam in haar greep gekregen. Het was geen lucht-hartig optimisme, dat hem dreef, geen overschatting van eigen kracht. Hij had te vaak zijn onmacht gevoeld, te vaak ervaren hoe broos bezit zijn geestkracht was om het waagstuk licht te nemen.

Een merkwaardig leven. Als student toont hij een bijzondere begaafdheid, maar al spoedig blijkt, dat het wetenschappelijk avontuur hem niet genoeg is. Kind van de Noorse natuur, vertrouwd met de eenzaamheid van in de winter bijna ontoegankelijke wouden en bergen, lokt hem het onbekende, de grond door geen mensenvoet nog betreden. Hij gaat mee met een robben- en walvisvaarder tot aan de rand van het ijs. Hij leert het gevaar kennen van de ijsbergen, van de strijd tegen beren en ander gedierte. In het midden van de winter bestaat hij het op skis de vijf-honderd kilometer van Bergen naar Oslo af te leggen met als enige metgezel zijn hond, over passen, waar in dat seizoen niemand zich waagt. Terug neemt hij een andere even onbegaanbare weg en komt heelhuids thuis. En als dan het bericht, dat Nordensjöld er in geslaagd is door de IJszee Azië om te varen, heel Skandinavië doet juichen, rijpt in hem het plan te doen wat deze onderzoeker niet gelukt is: ter hoogte van de Poolcirkel Groenland te doorkruisen van oost naar west. Hij vindt enige tochtgenoten en één Deen, die in hem gelooft en geld geeft. Hij slaagt, ten dele. Als hij het doel bereikt heeft, blijkt het te laat om huiswaarts te keren. Hij moet overwinteren onder de Eskimo's. Hij heeft voor het eerst ondervonden, dat een stoutmoedig plan ontwerpen en het ten uitvoer brengen twee verschillende zaken zijn. Vruchtbaar voor zijn verdere leven is dit gedwongen verblijf in deze nog niet door aanraking met de beschaving losgeslagen gemeenschap. Wat hij hier beleeft zal uitgangspunt van zijn latere kritiek op de Europese samenleving worden. En, belangrijker nog, hij leert, dat „de ontmoeting met mensen, die waarlijk mens zijn” uitgaat boven kennis, succes en macht. Intussen, het hoge noorden blijft hem boeien.

Hij wil naar de noordpool. Een lange tijd van grondige voorbereiding volgt. Hij laat een schip bouwen, dat op de strijd tegen het drijfijis berekend is. Zijn vrouw, die hem voortdurend aanmoedigt, geeft het de naam „Fram” (voorwaarts). Velen melden zich aan om mee te gaan. Vele anderen, waaronder vakgenoten van naam, blijven waarschuwen tegen de roekeloze onderneming.

In de voorzomer van 1893 vaart hij met een uitgelezen stel medewerkers het ijs tegemoet. Het zal 1896 worden, voordat de al verloren gewaanden terugkomen. Vooral de laatste van de drie winters is uitermate zwaar geweest. In maart 1895 geeft Nansen de bemanning opdracht de Fram thuis te brengen. Zelf gaat hij met een helper van boord om met hondensleden verder te gaan. Na ruim een maand moet hij tot de terugtocht besluiten, het begin van een onvoorstelbaar moeilijke periode. Twee mensen en een snel slinkend koppel honden vechten tegen een overmachtige natuur. Het wordt alras duidelijk, dat zij nog een keer zullen moeten overwinteren, nu niet beschermd door de wanden van hun schip. Een hut wordt gebouwd. Een lange nacht breekt aan, daarbuiten en binnenin hen. Nansen schrijft in zijn dagboek: „Alles is zo stil, zo angst-aanjagend stil. De ziel buigt zich voor de majesteit van nacht en dood”. Dan zet hij drie maanden lang geen letter op papier. Acht maanden duurt deze afzondering. Zij worden tenslotte gered, door Engelsen, die op het Frans-Jozefland overwinterd hebben. De roes van een uitbundige ontvangst in Noorwegen kan Nansen niet bedwelmen. Hij zet zijn wetenschappelijke arbeid voort, onderbreekt die echter telkens om in de bergen van Telemark tot zichzelf te komen. Er is iets in hem veranderd.

Zijn leven lijkt nu rustiger te verlopen, maar het rijpingsproces schrijdt voort. Hij kijkt niet meer uitsluitend naar onbekende verten over de mensen heen. Hij ziet hun noden in een maatschappij, die verwarring sticht en leed berokkent. Zijn zich uitbreidende belangstelling blijkt tijdens de in 1905 acuut geworden spanning tussen Noorwegen en Zweden. Het volk roept om Nansen. De grondwet verbiedt hem minister-president te worden. (Hij is, veel vroeger al, uit de staatskerk getreden, gewetensbezwaren.) Maar hij kan het gewicht van zijn reputatie in de schaal werpen om het buitenland te overtuigen van Noorwegen's recht op volledige onafhankelijkheid. En hij kan in zijn eigen land de strijd aanbinden tegen hen, die op een oorlog aansturen.

Het nieuwe avontuur, door een van zijn biografen dat van de liefde genoemd, de liefde voor zijn medemens, zal zijn leven gaan beheersen. Echter eerst zal hij nog een moeilijke tijd doormaken.

D. H. PRINS

Humanistische Correspondentiekering voor huwelijkscontacten opgericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.
Inlichtingen postbus 210, Utrecht. Gaarne 24 ct. aan postzegels insluiten. (adv.)